

Streszczenia w języku polskim

Leokadia Drożdż

Słowa kluczowe: izby regionalne, tradycja, dziedzictwo, Śląsk Opolski, Elżbieta Bursy, Teresa Bursy, Jolanta Lamm

Artykuł przedstawia problematykę związaną z kulturą ludową, tradycją oraz przybliży wybrane izby regionalne na Śląsku Opolskim.

Zaprezentowano również osoby, które stworzyły izby regionalne i opiekują się nimi po dzień dzisiejszy. Skupiono się na szczegółowym omówieniu dwóch izb, które jako pierwsze podpisały porozumienia o współpracy w ramach projektu „Ocalone Dziedzictwa. Regionalne Izby Pamięci Ziemi Zachodnich i Północnych” w 2022 r. – „Chałupka Starzików” w Bogacicy i Śląska Izba z Otmic. Tworzenie izby pamięci to praca realizowana często przez kilkadziesiąt lat.

Artykuł ma za zadanie przybliżyć szerszej społeczności jak powstawały badane placówki, skąd pochodzą zbiory, jakie jest ich przeznaczenie, kto się nimi opiekuje, jaki jest cel istnienia izb regionalnych i czy mają one przyszłość.

Źródła dotyczące opisywanego tematu to wywiady przeprowadzone z osobami, które opiekują się izbami regionalnymi, teksty zamieszczone w kwartalniku „Wczoraj, Dzisiaj, Jutro”, raporty oraz artykuły naukowe.

Agata Jankowska

Słowa kluczowe: Police, Szczecin, II wojna światowa, fabryka benzyny syntetycznej w Policach, badania nad pamięcią, ekologia historyczna, nekroprzemoc

Celem artykułu jest ukazanie sprawy fabryki benzyny syntetycznej w Policach (koło Szczecina), która odegrała ważną rolę w gospodarce III Rzeszy w czasie II wojny światowej. Problemem badawczym nie jest próba historycznego ujęcia zagadnienia i dziejów *Hydrierwerke*, ale wyjaśnienie potencjalnych sposobów rozumienia i interpretowania „praktykowania przeszłości”, budowania lokalnej wiedzy historycznej czy tożsamości regionalnej.

Autorkę interesują gesty kolekcjonowania pamiątek w miejscowym muzeum „Skarb”. Zadaje pytania o tożsamość i możliwości pamięciowe opisywanych praktyk oraz zastanawia się, czym jest muzeum historyczne i jak wpisuje się w ramy „historii ratunkowej”.

Rozważaniom podlega również potencjał tworzenia nieakademickich narracji historycznych, ze wskazaniem korzyści płynących z perspektywy nieantropocentrycznej.

Arkadiusz Kalin

Słowa kluczowe: literatura o Ziemi Lubuskiej, mit Ziem Odzyskanych, propaganda, tożsamość historyczna regionu, postkolonializm

W artykule zajmuję się strategiami konstrukcji tożsamości historycznej regionu w literaturze o Ziemi Lubuskiej po II wojnie światowej. Twórczość literacka na nowych powojennych ziemiach w pierwszych dziesięcioleciach pełniła w dużym stopniu funkcję propagandową – potwierdzenia „odzyskania” i „repolonizacji” poniemieckich terytoriów, ale również konstytuowała nowy powojenny region – Ziemię Lubuską (np. twórczość E. Paukszty). Utwory te inspirowane były ustaleniami i dogmatami głównie w zakresie badań historycznych nad regionem – współtworzących mit piastowski, relacje do innoetnicznego Obcego oraz wizję odwiecznej polskości (autochtoniczności).

Na tych trzech tematach skupiam się w przeglądzie strategii konstrukcji tożsamości historycznej regionu przez literaturę tworzonej w okresie 1945-1989. Istotną cezurą okazał się przełom kulturowy 1989 r., który rozpoczął wiele procesów zmieniających wizję historycznej tożsamości regionu.

Autor stawia tezę, że przemiany te dają asumpt do pytań o rangę i aktualność dawnej literatury, pozostającej przeważnie w kręgu mitologii Ziemi Odzyskanych, a jednocześnie skłaniają do zastanowienia nad kształtującymi się od lat 90. XX w. procesami rekonfiguracji lubuskiej tożsamości historycznej.

Patrycja Łobodzińska

Słowa kluczowe: Ziemia Lubuska, średniowiecze, rzeźba, zabytek, Muzeum Narodowe w Poznaniu

Przedmiotem niniejszego opracowania jest zbiór zabytków średniowiecznych będących własnością Muzeum Narodowego w Poznaniu, których proveniencja określana jest jako „z Ziemi Lubuskiej”.

Celem zaś jest uporządkowanie wiedzy na temat rzeźb i malowideł z tego terenu. Takie określenie pochodzenia zabytków jest nieadekwatne wobec czasu ich powstania i z tego powodu rodzi wiele problemów badawczych, które zostały wyeksponowane w tekście. Są to zagadnienia charakterystyczne właśnie dla tego regionu, będącego zlepkiem współczesnych omawianym zabytkom krain historycznych. Dlatego też wiele miejsca poświęcono problemowi relokacji obiektów: wywożenia ich poza granice województwa, przenoszenia między kościołami i muzeami. Osobnym zagadnieniem jest deficyt badań nad rzeźbami i malowidłami z terenu Ziemi Lubuskiej, który zrodził potrzebę wskazania możliwych kierunków dalszych poczynań naukowych.

Tekst zamyka katalog zabytków „z Ziemi Lubuskiej” w zbiorach Galerii Sztuki Średniowiecznej MNP, z których niektóre publikowane są po raz pierwszy.

Paweł Migdalski

Słowa kluczowe: dziedzictwo kulturowe, Pomorze Zachodni, pamięć, pomniki niekomfortowego dziedzictwa

W 1945 r. wraz z ziemiami zachodnimi Polska obejmuje swymi granicami obce dziedzictwo, w tym i liczne pomniki wojenne upamiętniające poległych mieszkańców tych ziem w czasie I wojny światowej. Część z nich została zniszczona, część zakopana, inne zostały przerobione w różnym stopniu, a nawet zaadaptowane do nowych potrzeb przez ich sakralizację, inne – stojące na uboczu przetrwały do dziś niemal w niezmienionej formie. Ich los był analogiczny do innych elementów dziedzictwa poniemieckiego.

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie powojennych losów pomnika wojennego z Lisiego Pola (gmina Chojna, woj. zachodniopomorskie) w oparciu o zachowane materiały archiwalne. Stojący przy kościele w centrum wsi pomnik został rozczłonkowany, a dziś wieńcząca go rzeźba znajduje się na nodze kamiennej średniowiecznej chrzcielnicy gotlandzkiej prawdopodobnie z XIII w. Opisany tu przykład stanowi ciekawy przykład losów zastanego na ziemiach zachodnich obcego / niekomfortowego dziedzictwa kulturowego oraz stosunku do niego nowej społeczności.

Magdalena I. Sacha

Słowa kluczowe: kłopotliwe dziedzictwo, muzea prywatne, muzealnictwo regionalne, Powiśle, Sztum, Pojezierze Słowińskie, Smołdziński Las

Artykuł poświęcony jest problematyce tzw. kłopotliwego dziedzictwa (*dissonant heritage*) na przykładzie dwóch regionów współczesnego Pomorza: Powiśla i Pojezierza Słowińskiego. Miejsca te definiowane są jako historyczne i kulturowe formy pogranicza, na którym krzyżowały się wpływy kultur: rdzennej słowińskiej (kaszubskiej) oraz polskiej i niemieckiej.

W analizie opisano zbiory prywatnych muzeów regionalnych w Sztumie i w Smołdzińskim Lesie, zastanawiając się nad ich współczesną funkcją we współtworzeniu tożsamości lokalnej oraz w gromadzeniu świadectw przeszłości, szczególnie w odniesieniu do okresów, które pomijano w profesjonalnych muzeach obu regionów: XIX w. czy II wojny światowej. W podsumowaniu przywołana zostaje antropologiczna kategoria „nieoswojonego” muzeum oraz wyjaśniona rola prywatnych muzeów i zaangażowanie ich właścicieli dla ochrony i prezentacji dziedzictwa regionalnego, poza odgórnie narzucanymi narracjami ideologicznymi.

Aby ukazać strategie współczesnych pasjonatów kolekcjonerstwa i muzealnictwa w celu zachowania i prezentacji tychże „białych plam”, stawiam pytanie o to, w jaki sposób tzw. kłopotliwe dziedzictwo danego mikroregionu Pomorza i związane z nim mikrohistorie odzwierciedlają się w praktyce wystawienniczej i konkretnych artefaktach w muzeach regionalnych – na przykładzie Stałej Wystawy Regionalnej w Sztumie i Muzeum Regionalnego w Smołdzińskim Lesie. Obie placówki są instytucjami amatorskimi, opierającymi się na prywatnych kolekcjach i prowadzonymi przez swoich założycieli.

Marceli Tureczek

Słowa kluczowe: Dolny Śląsk, straty wojenne, dzwony, stosunki polsko-niemieckie

Dolny Śląsk, prowincja historyczna o bardzo dużym znaczeniu artystycznym, w przeszłości był obszarem znaczących rekwizycji historycznych dzwonów w okresie obu wojen światowych. Po II wojnie światowej teren ten dotknęły dodatkowe straty spowodowane licznymi niekontrolowanymi przemieszczeniami w głąb Polski, ale także w początkowym okresie do ZSRR.

Celem niniejszego artykułu jest próba ustosunkowania się do stanu wiedzy na temat zaginięcia dzwonów na Dolnym Śląsku, w tym wskazanie niektórych trudności związanych z ewentualnymi badaniami.

Autor stawia tezę, że pomimo upływu 80 lat od zakończenia II wojny światowej, teren ten nie doczekał się wyczerpujących badań strat oraz współczesnego stanu zachowania. Niniejszy artykuł jest próbą sformułowania postulatu przeprowadzenia kompleksowych badań nad stratami dzwonów i stanem zachowania w obszarze zainteresowania. Znaczenie tego obszaru, a także skala strat, zwłaszcza w XX wieku, wydają się być jednym z głównych argumentów przemawiających za kompleksowym zmierzeniem się z poruszonym tu problemem.

Wydany w 2011 r. katalog dzwonów, które przetrwały rekwizycje w czasie II wojny światowej i w wyniku powojennych decyzji zostały w większości zutilizowane na terenie późniejszej Republiki Federalnej Niemiec stał się podstawą do dalszych szczegółowych studiów nad tym zagadnieniem nie tylko w kontekście stosunków polsko-niemieckich po II wojnie światowej, ale także jako bodziec do badań materiałowych oraz poszukiwania konkretnych źródeł i zaginionych obiektów.

